

Nr 96.

Ankom till riksdagens kansli den 25 april 1941 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till bidrag till stiftelsen Råby räddningsinstitut m. m.

(3:e avd.)

I propositionen nr 171 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 14 mars 1941, föreslagit riksdagen att *dels* till Bidrag till stiftelsen Råby räddningsinstitut å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor att utgå under förutsättning att av Malmöhus och Kristianstads läns landsting gemensamt till stiftelsens förfogande ställes ett bidrag av samma storlek, *dels ock* till Bidrag till driften av skol- och yrkeshemmet Råby å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 20,000 kronor.

Mellan Malmöhus läns och Kristianstads läns landsting, å ena, samt direktionen för stiftelsen, å andra sidan, träffades år 1924 ett avtal rörande täckandet av kostnaderna för verksamheten vid ifrågavarande skyddshem, enligt vilket avtal bristen i skyddshemmets budget skulle täckas av de båda landstingen. Vidare skulle, därest det på denna överenskommelse vilande samarbetet mellan landstingen och direktionen upphörde till följd av uppsägning från båda landstingens sida, det åligga landstingen att ersätta direktionen de kostnader, vilka från och med 1924 nedlagts såväl på uppförandet av nya byggnader för skyddshemmets räkning som på omändringar av de vid ingången av nämnda år redan förefintliga, för så vitt dessa kostnader guldits med institutets kapital.

Sedan skyddshemsverksamheten i riket från och med den 1 januari 1938 erhållit ny organisation och i samband därmed bestämts, att skyddshemmet Råby skulle ingå i den nya organisationen, har Kungl. Maj:t den 29 juli 1938 fastställt avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt stiftelsen, å andra sidan, rörande verksamheten vid Råby. Enligt avtalet erhåller stiftelsen av staten ett årligt bidrag av 900 kronor för varje plats. Därjämte utgår till stiftelsen av statsmedel viss ersättning för utackorderade och villkorligt utskrivna elever ävensom viss gottgörelse för anlåtande av biträde av psykiatriskt särskilt skolad läkare. Kungl. Maj:t har vidare jämlikt avtalet åtagit sig att, därest stiftelsens medel skulle visa sig otillräckliga för bekostande av nödigt underhåll av skyddshemsbyggnaderna, vidtagna åtgärder för att stiftelsen må av staten erhålla visst årligt bidrag för ändamålet.

Härjämte må erinras, att i samband med övergången till den nya skyddshemsorganisationen, som bland annat innebar, att staten skulle i åtskilliga fall från landsting och en del i landsting icke deltagande städer övertaga dem tillhöriga skyddshem, beslutats att genom ett likvidationsförfarande åstadkomma en utjämning mellan de landsting och i landsting ej deltagande städer, vilka voro ägare till skyddshem, samt övriga landsting och sådana städer. Enligt beslutet skulle samtliga landsting och i landsting ej deltagande städer med undantag av Stockholm och Göteborg under vart och ett av åren 1938 och 1939 till statskontoret inbetala 700 kronor för elev och år, att av statskontoret fonderas, varefter till de landsting och städer, vilkas skyddshem övertagits av statsverket, med visst undantag skulle utbetalas halva värdet av anstaltsbyggnaderna. Sammanlagt beräknades att till nämnda fond skulle komma att inflyta omkring 1,400,000 kronor.

I en den 13 oktober 1939 dagtecknad skrivelse hava *Malmöhus och Kristianstads läns landsting* genom sina förvaltningsutskott anhållit, att landstingen måtte i nu förevarande hänseende bliva likställda med de landsting, som äro eller varit ägare till skyddshem, och sålunda komma i åtnjutande av bidrag ur likvidationsfonden med 50 procent av det belopp om 100,000 kronor, som landstingen enligt en i juni 1939 träffad överenskommelse hade att utgiva till stiftelsen såsom ersättning för nedlagda byggnadskostnader.

Över framställningen hava yttranden avgivits av *länsstyrelserna i Malmöhus och Kristianstads län, socialstyrelsen och direktionen för stiftelsen* även som av *statskontoret*. Sistnämnda myndighet har därvid meddelat, att likvidationsfonden för omläggning av skyddshemsverksamheten icke syntes lämna tillgång till bestridande av ifrågavarande belopp å 50,000 kronor.

I en den 3 februari 1941 dagtecknad skrivelse har *ordföranden i styrelsen för Råby skol- och yrkeshem, professorn S. A. Siwe*, vilken tillika är verkställande ledamot i stiftelsen Råby räddningsinstitut, lämnat vissa uppgifter rörande stiftelsens ekonomiska ställning samt i anslutning därtill hemställt, att visst bidrag måtte ställas till stiftelsens förfogande.

Över denna framställning hava yttranden avgivits av *socialstyrelsen och statskontoret*.

Departementschefen har för egen del anført.

Stiftelsens ekonomiska ställning har under senare tid undergått stark försämring. Detta sammanhänger i första hand med att stiftelsen lider brist på rörligt kapital. Kapitalet är nämligen så gott som helt nedlagt i Råby egendom; enligt balansräkningen för år 1940 uppgår stiftelsens kapitalkonto till 516,650 kronor, varav Råby egendom ingår med 504,553 kronor. Grunden härtill är att stiftelsen i samband med ingåendet av avtalet år 1924 med landstingen i Malmöhus och Kristianstads län nedlade allt sitt då tillgängliga kapital i anläggningar för skyddshemsvården. Den utfästelse att täcka uppkommande driftunderskott, som landstingen i samband därmed avgåvo, anse sig dessa i och med omorganisationen av skyddshemsvården ej längre vara bundna av.

Genom de båda senaste årens driftresultat ha stiftelsens likviditetssvårigheter aktualiserats. Under vartdera av åren 1939 och 1940 har underskott uppkommit å verksamheten, under det förra året till ett belopp av 12.164

kronor och under det senare året med 5,215 kronor. Under 1941 torde underskottet bli betydligt större bland annat beroende på att personalens krav på dyrtidstillägg icke kunnat längre avvisas. Socialstyrelsen beräknar underskottet för första halvåret 1941 till 8,782 kronor och för budgetåret 1941/42 till minst 17,900 kronor.

Av de båda i ärendet föreliggande framställningarna hänför sig den ena — nämligen de båda landstingsförvaltningsutskottens framställning den 3 oktober 1939 — till förhållanden, som sammanhånga med den nya skyddshemsorganisationens genomförande. Genom 1924 års avtal mellan landstingen och stiftelsen förbundo sig de förra, att i händelse samarbetet mellan landstingen och stiftelsen upphörde till följd av uppsägning från landstingens sida gottgöra stiftelsen dess nybyggnadskostnader från och med år 1924, i den mån stiftelsens kapital använts härtill. Landstingens ersättningsskyldighet enligt 1924 års avtal har beräknats uppgå till cirka 256,000 kronor. Samarbetet har numera upphört, men anledningen härtill är den av statsmakterna genomförda omorganisationen och ej någon uppsägning från landstingens sida. Landstingen anse sig därför ej bundna av sin förenämnda utfästelse. De hava däremot förklarat sig villiga att tillhopa ersätta stiftelsen med 100,000 kronor under förutsättning att landstingen bleve likställda med de landsting, som varit ägare till skyddshem, och sålunda komme i åtnjutande av bidrag ur den s. k. likvidationsfonden med 50 procent av det belopp, som utgaves till Råby räddningsinstitut.

Utvägen att använda medel ur likvidationsfonden på här föreslaget sätt är oframkomlig redan av det skälet, att dennas tillgångar numera torde vara praktiskt taget helt disponerade för inlösen av landstingsägda skyddshem. Ett fullföljande av den föreslagna lösningen torde därför förutsätta ett direkt anslag av statsmedel. Vid bedömandet av frågan, huruvida ett sådant bidrag bör lämnas, torde den av socialstyrelsen framförda synpunkten, att uppgörelsens egentliga innebörd vore, att landstingsmedel till ett belopp av 50,000 kronor tillgodofördes skyddshemsvården och sålunda indirekt komme statsverket till godo, böra beaktas. På grund härav och med hänsyn till institutets brydsamma ekonomiska läge synas mig goda skäl föreligga för statsverket att lämna den i kompromisslösningen mellan stiftelsen och landstingen ifrågasatta medverkan.

Vidkommande frågan huruvida bidraget bör utgå med villkor om återbetalning i visst fall har socialstyrelsen föreslagit, att stiftelsen skulle vara skyldig att till statsverket återbetala beloppet, om samarbetet med staten upphör eller om staten förvärvat anstalten. Vad det senare av dessa fall angår torde — oavsett huruvida återbetalningsskyldighet nu föreskrives eller ej — staten i ett eventuellt framtida sådant läge kunna vid köpevillkorens bestämmande i skälig utsträckning taga hänsyn till det av staten nu lämnade bidraget. Ej heller finner jag — med hänsyn till innehållet i de för stiftelsen gällande donationsbestämmelserna — anledning att föreskriva återbetalningsskyldighet för det mindre sannolika fallet att stiftelsens samarbete med staten upphör. Jag förordar därför, att bidraget gives i form av ett reservationsanslag, och att såsom förutsättning för att anslaget må utgå föreskrives, att ett bidrag av samma storlek lämnas stiftelsen av Malmöhus och Kristianstads läns landsting gemensamt. Medel för utgiftens täckande torde böra äskas å tilläggsstat II till rikstaten för nu löpande budgetår.

Den andra framställningen i ärendet — professor Siwes framställning den 3 februari 1941 — är föranledd av stiftelsens alltmera försämrade ekonomiska situation. Vid övervägandet av denna framställning torde först böra beaktas, att Kungl. Maj:t i det avtal, som den 29 juli 1938 ingicks med stiftelsen, förband sig att, därest stiftelsens medel skulle visa sig otillräckliga för be-

kostande av nödigt underhåll av skyddshemsbyggnaderna, vidtagna åtgärder för att stiftelsen av staten erhöle årligt bidrag för ändamålet enligt av 1937 års riksdag godkända grunder för sådant bidrag åt vissa enskilda föreningar och institutioner för skyddshemsverksamhet. Då frågan om driftbidrag till Råby skyddshem var uppe till behandling i årets statsverksproposition, intog jag den ståndpunkten, att till skyddshemmet borde utgå ett tillägg till platsbidraget av 15 procent, men att däremot något bidrag till underhåll av byggnader icke borde utgå. I enlighet härmed skulle skyddshemmet tillföras ett ökat statsbidrag av allenast 6,750 kronor. De i ärendet nu föreliggande uppgifterna — vilka till väsentlig del icke voro tillgängliga då statsverkspropositionen avlämnades — synas mig utvisa, att bidraget icke kan givas denna begränsade omfattning utan att stiftelsens ekonomiska ställning allvarligt äventyras. Härtill kommer att frågan, huruvida personalen, som hittills tillerkänts dyrtidstillägg allenast för tiden den 1 januari—den 30 juni 1941, skall kunna erhålla fortsatt dyrtidstillägg, är beroende på möjligheterna för stiftelsen att få kompensation av staten för de av kristiden betingade ökade driftkostnaderna. Ytterligare ekonomiskt stöd från statens sida torde därför böra lämnas. Jag kan emellertid, i likhet med statskontoret, icke tillstyrka, att stödet lämnas i form av ett med tillämpning av punkt 9 i avtalet den 29 juli 1938 bestämt bidrag till underhåll av byggnaderna. Det syfte socialstyrelsen vill ernå genom att tillerkänna stiftelsen ett i överensstämmelse med nämnda avtal efter två procent av byggnadsvärdet beräknat bidrag av 20,480 kronor torde för närvarande kunna vinnas genom en efter stiftelsens nuvarande ekonomiska ställning avpassad tillfällig stödåtgärd. Av statskontoret har föreslagits, att stödåtgärden gäves formen av lån. De för stiftelsen under senare år uppkomna driftunderskotten äro dock så betydande att jag i betraktande av stiftelsens allmänna ekonomiska ställning föredrar den anordningen att ett engångsbidrag lämnas till driften av skyddshemmet. Med hänsyn till att driftunderskotten för tiden den 1 januari 1939—den 30 juni 1941 av socialstyrelsen beräknats till 26,161 kronor, torde storleken av engångsbidraget böra bestämmas till 20,000 kronor att under rubriken bidrag till driften av skol- och yrkeshemmet Råby anvisas såsom obetecknat anslag och uppföras å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41.

Vad först angår frågan om ersättning till stiftelsen Råby räddningsinstitut för nedlagda kostnader å nybyggnader finner sig utskottet med hänsyn till vad i ärendet anförts böra godtaga Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet tillstyrker alltså, att för ändamålet å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår anvisas ett reservationsanslag av 50,000 kronor, att utbetalas till stiftelsen under förutsättning att ett bidrag av samma storlek tillhandahålles av Malmöhus och Kristianstads läns landsting gemensamt.

Från stiftelsens sida har vidare, under åberopande av punkten 9 av det mellan Kungl. Maj:t och kronan samt stiftelsen ingångna avtalet, hemställts om ett ökat årligt bidrag till stiftelsens verksamhet med belopp, motsvarande två procent av skyddshemsbyggnadernas värde. Utskottet finner för sin del skäligt, att stiftelsen beredes ökat ekonomiskt stöd från statens sida såsom kompensation för de av kristiden betingade merkostnaderna. I likhet med departementschefen anser emellertid utskottet, att detta lämpligen bör lämnas i form av engångsbidrag, att utgå med det av departementschefen föreslagna beloppet av 20,000 kronor.

Utskottet.

Under åberopande av det anförda, hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) till *Bidrag till stiftelsen Råby räddningsinstitut* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor, att utgå under förutsättning att av Malmöhus och Kristianstads läns landsting gemensamt till stiftelsens förfogande ställes ett bidrag av samma storlek;

b) till *Bidrag till driften av skol- och yrkeshemmet Råby* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 20,000 kronor.

Stockholm den 25 april 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 95.
